

Mehmet Rifat Ilgaz (1911-1993)

Şair, yazar, eğitimci, gazeteci Rifat Ilgaz'ın nüfus kaydına göre doğum tarihi 7 Mayıs 1911'dir. Ancak yazar bir söyleşinde annesinden aldığı bilgiye dayanarak 1910 yılı Şubat ayında bir salı günü Kastamonu'nun Cide ilçesinde dünyaya geldiğini ifade etmiştir. Asıl adı Mehmet Rifat olan yazarın annesi ve babası Bartınlıdır. Kaptanlık yapan babası Hüseyin Vehbi Bey (1865-1928) denizci bir aileye mensuptur. Babası Sivastopol'dan gelen Hüseyin Vehbi Bey önce gemicilik ve gemi kâtipliği yapmış, daha sonra Düyûn-ı Umûmiye memuru olmuştur. Yazarın annesi Fatma Hanım (1870-1952) ise Bartın'da "Agalar" diye bilinen bir ailenin kızıdır.

Rifat Ilgaz

Mehmet Rifat, Cide'de başladığı ilkokul öğrenimini Terme'de tamamlamıştır. Ortaokula Kastamonu'daki ablasının yanında başlayan yazar çocukluk döneminde I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nın sebep olduğu sıkıntı ve yoksulluklardan etkilenmiştir. 1928'de babasının vefatıyla ekonomik olarak büyük bir sıkıntıya düşünce öğrenimine yatılı olarak eğitim veren Kastamonu Muallim Mektebinde devam etmiş ve 1930'da mezun olmuştur. Kastamonu'daki öğrenciliği sırasında Türkçe öğretmeni Zeki Ömer Defne (1903-1992)'nin etkisiyle edebiyata ilgi duymuş ve yazar olmaya karar vermiştir. "Sevgilimin Mezarında" başlığını taşıyan ilk şiiri 27 Temmuz 1927'de *Nazikter* gazetesinde yayımlanmıştır. Daha sonra aynı gazetenin "Her Hafta Bir Çiçek" başlıklı sütununda şiirlerini yayımlamaya devam eden Mehmet Rifat bu dönemde *Açıksöz*, *Güzel İnebolu*, *Güzel Tosya* gazetelerine de şiirler göndermiştir.

Aynı yıl Bolu'ya atanan Mehmet Rifat, bu ile bağlı Akçakoca ve Gümüşova merkezlerinde görev yapmıştır. 1931'de öğretmen arkadaşı Nuriye Hanım'la evlenmiş ve 1932'de Gönül adında bir kızı dünyaya gelmiştir. 1933'te Yedeksubay Okulunda Orhan Kemal (1914-1970)'le; Atatürk Orman Çiftliği'ndeki askerî görevi sırasında Sabahattin Ali (1907-1948) ile tanışmıştır. On dört ay süren askerlik döneminde Nuriye Hanım'la evliliğini sonlandıran yazar 1934'te Akçakoca'ya dönmüş ve Kastamonu'ya olan bağlılığından dolayı Ilgaz soyadını almıştır. Gümüşova'ya başöğretmen olarak görevlendirilen ve bu görevi sırasında Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünü kazanarak Ankara'ya taşınan Ilgaz, Ahmet Kutsi Tecer (1901-1967) ve Mustafa Nihat Özön (1896-1980)'den dersler alma fırsatını yakalamıştır. Bu dönemde *Varlık*, *Çığır* gibi dergilerde şiirleri yayımlanmıştır.

1938'de mezun olan yazar Adapazarı'na Türkçe öğretmeni olarak atanmıştır. Ancak aynı zamanda vereme yakalanmış ve İstanbul'da Yakacık Sanatoryumunda tedavi görmeye başlamıştır. Burada Nazım Hikmet (1902-1963)'le tanışmıştır. Bu esnada II. Dünya Savaşı'nın sebep olduğu yokluk ve kıtlık da yazarın sağlığını olumsuz yönde etkilemiştir. Hastalığının tedavisi için İstanbul'a tayinini istemiş ve 1939 yılının Ekim ayında Karagümrük Ortaokulunda göreve başlamıştır. Bu arada ikinci evliliğini Şubat 1939'da öğretmen Rikkat Hanım'la yapan Ilgaz'ın bu evliliğinden oğlu Aydın (1940) ve kızı Yıldız (1946) dünyaya gelmiştir.

1940'ta İstanbul'da Türkçe öğretmeni olarak görev yaparken İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümüne kaydolmuştur.

Salah Birsal (1919-1999), Hasan Tanrıku (1917-1981), Sabahattin Kudret Aksal (1920-1993) ile arkadaşlıklar kurmuştur. Şiirleri *Servet-i Fünûn*, *Çığır*, *Oluş*, *Güneş*, *Yücel*, *Varlık*, *Hamle*, *Yeni İnsanlık* dergilerinde ve *Ulus* gazetesinin eki *Sanat*'ta yayımlanmıştır. Bu dönemde kendi çabasıyla yayımladığı *Yarenlik* (1943) adlı şiir kitabı toplumcu gerçekçi sanat akımını temsil eden eserler arasında sayılmaktadır. Bu akımın bir yayın organı olarak çıkarılan *Yürüyüş* dergisinin yönetim kadrosunda yer almıştır. 1943'te Nişantaşı Ortaokulunda Türkçe öğretmeni olarak görev yaparken toplumda yer alan sınıfsal yapıları ele aldığı, toplumun sosyal yapısını çeşitli yönlerden işlediği şiirlerinden oluşan *Sınıf* (1944) adlı ikinci kitabı sebebiyle tutuklanmıştır. Yargılanma sonucunda bilirkişi raporuna göre kitabında suç bulunmadığı hâlde *Sınıf*'ta yer alan 19 şiirin tamamı, komünizm propagandasının bir aracı olarak nitelendirilmiş ve yazar 10 Ağustos 1944'te altı ay hüküm giymiştir. Aynı yılın 24 Kasım'ında tahliye olan İlğaz, öğretmenlikten istifa etmiş sayılmış ve Felsefe Bölümündeki öğrenciliğine son verilmiştir. Olumsuz koşullar sebebiyle daha önce yakalandığı verem hastalığı da nüksedince Heybeliada Sanatoryumunda tedavi görmeye başlayan yazar bu dönemde Aziz Nesin (1915-1995) ve arkadaşlarının çıkardığı *Cumartesi* dergisine "Sanatoryum'dan Mektuplar" adlı bir dizi yazı göndermiştir. Dönemin sol görüşlü aydınlarının bir araya geldiği haftalık *Gün* dergisinin sekreteryasında görev almıştır. *Türkiye Sosyalist Partisi*'ne üye olmuş ancak sanatoryumda tedavisine devam edebilmek için tekrar öğretmenliğe başvurması gerektiğinden partiden istifa etmiştir. 1946'da Yozgat Boğazlıyan Ortaokuluna atanmış ve raporlu olarak İstanbul Validebağ Sanatoryumunda yatmıştır. Ancak 1947'de Hasan Âli Yücel-Kenan Öner davasında Yücel lehine tanıklığı, dönemin Millî Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sırer'i zor durumda bırakınca öğretmenlik görevine son verilmiştir.

Rıfat İlğaz öğretmenlikten uzaklaştırıldıktan sonra *Gün*, *Gerçek*, *Markopaşa* gibi çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazarak, musahihlik, müretteplik, entertip ustalığı gibi işler yaparak geçinmeye çalışmıştır. Memuriyetten uzaklaştırılması, hakkında kovuşturmalar bulunması, bulaşıcı hastalığı gibi sebeplerle ailesinin zarar görmesinden çekindiği için 1949'da Rikkat Hanım'la anlaşmalı olarak ayrılmışlardır. Aziz Nesin, Sabahattin Ali ve Mustafa (Mim) Uykusuz (1922-1983)'la birlikte yönetim kadrosunda bulunduğu sık sık kapatıldığı için *Hür Markopaşa*, *Malûm Paşa*, *Bizim Paşa*, *Yedi Sekiz Paşa* gibi adlarla yayımlanan *Markopaşa*'da çıkan bazı yazılar dolayısıyla birkaç kez tutuklanmış ve mahkûmiyetine karar verilmiştir ancak 1950'de cezası "Af Kanunu" kapsamına girdiği için ertelenmiştir. *Adembaba* adlı mizah dergisinde çıkan bir yazısı ile *Devam* (1953) adlı şiir kitabı yüzünden de iki kere daha hakkında dava açılmış ancak hüküm giymemiştir. *Yeryüzü*, *Tan*, *Berber* gibi gazete ve dergilerde yazılar ve şiirler yayımlamaya devam etmiştir.

Rıfat İlğaz 1954 yılında çocukluk aşkı Fikret Hanım'la on dört gün süren üçüncü evliliğini yapmıştır. Dördüncü eşi Doktor Günseli Koptagel'le 1966'da evlenmiş ve 1969'da ayrılmıştır. Bir yıl sonra beşinci evliliğini yazar Afet İlğaz (Muhteremoğlu) ile yapmış ve 1971'de kızları Defne dünyaya gelmiştir. 1974'ten itibaren eşinden ayrı yaşayan İlğaz'ın son evliliği 1990'da bitmiştir.

1956'da İlhan Selçuk'un yönettiği *Dolmuş* adlı haftalık mizah dergisinde "Stepne" takma adıyla yazmaya başlamıştır. Sonradan kitaplaştırdığı *Hababam Sınıfı*, *Bizim Koğuş* (*Pijamalılar*) hikâyelerini de bu dergide kaleme almıştır. *Taş* dergisinde yazmış, *Büyük Gazete*'de yöneticilik yapmıştır. Turhan Selçuk'un çizimlerini yaptığı *Abdülcebaz*'ı yazmıştır. 1959'da Gar Yayınlarını, 1971'de de Sınıf Yayınlarını kurarak eserlerini basmıştır. *Demokrat İzmir*, *Akbaba*, *Vatan*, *May*, *Türk Solu*, *Yeni Dergi*, *Gelecek*, *Yeni Gün*, *Yansıma* gibi gazete ve dergilerde köşe yazıları, şiirler, fıkralar yazar, yayım kurullarında yer almıştır. Geniş okur kitlelerinin beğenisini kazanan *Hababam Sınıfı*'nı tiyatro ve sinemaya uyarlamıştır. Yazar, eserin sinemaya uyarlanması sırasında eleştirel yönlerinin geri plana itilerek eğlencelik bir komediye

dönüştürülmesinden rahatsızlığını dile getirmiştir.

1974'te *Yenigün* çalışanı olarak Sosyal Sigortalar Kurumundan emekli olmuş ve 1975'te İstanbul'dan ayrılarak Cide'ye yerleşmiştir. Emeklilik döneminde bir aydın olarak çalışmalarını sürdürmüştür. Cide'de *Cide Postası* ve *Bartın* gazetelerinde, *Çivi* dergisinde köşe yazıları yazmaya devam etmiştir. *Bartın* gazetesindeki yazıları Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün düzenlediği "Anadolu Basını Özendirme Yarışması"nda "özel ödül"e layık görülmüştür. Kaymakam Sudi Kocaimamoğlu ve Orman İşletme Müdürü İbrahim Tekinok ile birlikte köy gezilerine katılmış ve köylülerin sorunlarını, çözüm yollarını yerinde incelemiştir. Cideli balıkçıların ve motorlu taşıyıcıların kooperatif kurmalarına yardımcı olmuştur. Cide Lisesi Müdürü Zekeriya Kaya ile öğrencilere folklor derlemeleri yaptırarak bunları "Sarı Yazma" gösterilerine dönüştürmüştür. Arsası Cide Belediyesi tarafından armağan edilen bir kütüphane inşası girişiminde bulunsa da tamamlayamamıştır. 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi döneminde tutuklanmış ve on yedi günlük tutukluluk süresini hastalığı nedeniyle Ballıdağ Sanatoryumunda geçirmiştir.

1982'de *Yıldız Karayel* romanıyla Orhan Kemal Roman Armağanını ve Madaralı Roman Ödülünü almıştır. 1983'te oğlu Aydın Ilgaz'la birlikte Çınar Yayınlarını kurmuş ve o güne kadar farklı matbaa ve yayınevlerinde bastırıldığı eserlerini kendi yayınevinden çıkarmaya başlamıştır.1986'da Rauf Denктаş'ın davetiyle gittiği Kıbrıs'ta trafik kazası geçirmiş ve gördüğü tedaviye rağmen sağ ayağını basamaz duruma gelmiştir. Bu dönemde sık sık rahatsızlanan Ilgaz bir yandan hastalığıyla mücadele ederken bir yandan da söyleşilere, kitap fuarlarına, kendisi için yapılan özel toplantılara katılmayı ve yazmayı sürdürmüştür. 1987'de *Ocak Katırı Alagöz* adlı şiir kitabı ile "Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü"ne layık görülmüştür. 19 Kasım 1991'de son şiirini kaleme almıştır. Aynı yıl öğrenciliğinde oturduğu Karaağaçlık Sokağı'na adı verilerek burası "Rifat Ilgaz Sokak" olmuştur. Cide'deki Hastane Caddesi'ne de adı verilmiştir. Belediye Parkı ise "Hababam Sınıfı Parkı" adını almıştır. Rifat Ilgaz'ın 80. yaşını kutlamak için Ankara, İstanbul ve İzmir'de törenler düzenlenmiştir. 1992'de Bakırköy Belediyesi'nin yaptığı Kültür Merkezine ve 1993'te Kültür Bakanlığının yaptırdığı Kütüphaneye adı verilmiştir; Edebiyatçılar Derneği Onur Ödülü'nü almıştır. Son yazısı 30 Haziran 1993 günü *Bartın* gazetesinde yayımlanmıştır. 7 Temmuz 1993'te akciğer embolisinden hayatını kaybeden Rifat Ilgaz, bir gün sonra Atatürk Kültür Merkezinde düzenlenen törenin ardından Zincirlikuyu Mezarlığına defnedilmiştir.

Vefatından sonra Esenyurt Belediyesi amfiteyatroya ve ilköğretim okuluna Rifat Ilgaz adını verirken oğlu Aydın Ilgaz Beyoğlu Küçükparmakkapı Sokak'ta satın olduğu binayı yazarla ilgili her türlü belge, fotoğraf, film vb. sergileneceği, panel ve konferansların düzenleneceği Rifat Ilgaz Kültür Merkezi olarak açmıştır. Kastamonu'da Kültür Bakanlığı tarafından açılan kültür merkezine adı verilmiştir. Tüm Fuarçılık Yapım (TÜYAP)'ın düzenlediği 12. İstanbul Kitap Fuarı'nın "Onur Yazarı" olarak seçilse de katılmaya ömrü yetmemiştir. 1995'te İzmir'de Rifat Ilgaz Kütüphanesi açılmıştır. Cide'de doğduğu ev 2007'de Rifat Ilgaz Kültür ve Sanat Evi olarak ziyaretçilerin yararına sunulurken, Kastamonu Üniversitesi Rifat Ilgaz Cide Meslek Yüksekokulu açılmıştır. Ilgaz'ın adına Kastamonu Rifat Ilgaz Şiir Ödülü ile Rifat Ilgaz Öykü Ödülü yarışmaları düzenlenmiştir.

Rifat Ilgaz'ın edebî kişiliğinin temelleri çocukluk döneminde babasının yüksek sesle okuduğu Sherlock Holmes'ün dedektiflik hikâyelerine; Kerem ile Aslı, Zeycan ile Asuman gibi halk hikâyelerine dayanmaktadır. Böylece yazar hem geleneksel halk kültürü ile hem de Batılı roman ve hikâye tarzıyla tanışmıştır. 1926'da Türkiye Büyük Millet Meclisinin düzenlediği İstiklâl Marşı'nın Yeniden Yazılması Yarışmasına henüz ortaokul öğrencisiyken katılmıştır. Yarışmaya gönderdiği şiirin aruz vezniyle kaleme alınmış olması onun klasik kültürü de edinmiş olduğunu göstermektedir. Rifat Ilgaz'ın henüz üslubunun oluşmadığı ilk dönem şiirlerinin lirik tonda ve şairin kendi hayal dünyasını yansıtan tarzda

kaleme alındığı görülmektedir. Bu manzumelerde Charles Pierre Baudelaire (1821-1867), Paul Verlaine (1844-1896), Faruk Nafiz Çamlıbel (1898-1973), Ahmet Kutsi Tecer (1901-1967), Necip Fazıl Kısakürek (1905-1983), Ahmet Muhip Dıranas (1908-1980), Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962) ve Halit Fahri Ozansoy (1981-1971) gibi yerli ve yabancı şairler ile sembolizmin etkisi görülmektedir. İlğaz bu şiirlerine kitaplarında yer vermemiştir.

1939'da İstanbul'a taşınan İlğaz, toplumcu anlayışla eserler vermeye başlayarak sanat yaşamında yeni bir evreye girmiştir. II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri, sıradan insanların günlük yaşamındaki zorluklar başlıca konuları olmuştur. Kafiye, ölçü ve şekil gibi sınırlayıcı etkenleri göz ardı ederek 40 kuşağı şairleri arasında kendi şiir anlayışını ortaya koymuştur. İlk şiir kitabı *Yarenlik* ve toplatılan ikinci kitabı *Sınıf* ile zihniyet ve sanat anlayışı olarak sosyalist kimliği benimsemiş toplumcu şairler arasına girmiştir. *Sınıf*'taki şiirlerde öğrencilik, okul hayatı, yoksulluk anlatılırken *Yaşadıkça* (1948)'da verem hastalığı dolayısıyla gündemine giren hastalar, hastaneler, sosyal yapıdaki bozukluklar ve haksızlıklar konu edilmiştir. *Üsküdar'da Sabah Oldu* (1954) mizahi manzum bir hikâyeye, *Karakılçık* (1968) ve *Uzak Değil* (1971) sosyal hayattaki bozukluklar ve adaletsizlikler hakkında toplumsal yergi olarak görülmektedir. Mizahi sanatını icra etmenin aracı kılan İlğaz'ın eserlerinde ironik anlatım ve hiciv dikkat çekerken çoğunlukla emeğiyle geçinmeye çalışan yoksul insanların yaşadıkları sıkıntıları konu edinmiştir.

Rıfat İlğaz'ın edebî kişiliğindeki en önemli yönlerden biri de onun mizah yazarlığıdır. Tutuklandığı ve öğretmenlik görevinden uzaklaştırıldığı dönemde geçimini sağlamak amacıyla edebiyat dergilerine dizi hâlinde mizahi öyküler yazmıştır. Bunlardan en ünlüsü *Hababam Sınıfı*'dır. Bunu 1962'de kendi imkânlarıyla yayımladığı *Kesmeli Bunları*, *Nerede O Eski Usturalar* ve *Saksağanın Kuyruğu* adlı öykü kitapları ile 1965'te *Geçmişe Mazi* ve *Şevket Ustanın Kedisi* gibi daha önce çeşitli dergilerde yayımlanmış olan mizah öykülerinin basımı takip etmiştir. Rıfat İlğaz'ın sonraki yıllarda yayımlanan öykülerinde de mizahi ton hâkimdir. Konusunu ve kişilerini gerçek hayattan alan öykülerinde yazar toplumun bütün kesimlerinden insanlara yer vererek kişilerin komik ve göze batan taraflarını öne çıkarmıştır. 1957'de yayımlanan *Radarın Anahtarı*, *Don Kişot İstanbul'da*, *Kesmeli Bunları*, *Nerede O Eski Usturalar*, *Saksağanın Kuyruğu*, *Şevket Ustanın Kedisi*, *Geçmişe Mazi*, *Garibin Horuzu*, *Altın Ekicisi*, *Palavra*, *Tuh Sana*, *Çatal Matal Kaç Çatal*, *Bunadı Bu Adam*, *Keş*, *Al Atını*, *Hababam Sınıfı Baskında*, *Rüşvetin Alamancası*, *Çalış Osman Çiftlik Senin*, *Sosyal Kadınlar Partisi*, *Şeker Kutusu* ve *Dördüncü Bölük* adlı kitaplarında sosyal hayatta yaşanan aksaklıklar ve bozukluklar mizahi bir üslupla yerilmiştir. Yazarın *Hababam Sınıfı* (1957), *Meşrutiyet Kırathanesi* (1974), *Bizim Koşuş (Pijamalılar)* (1959) adlı yarı bağımsız hikâyelerden oluşan romanları da mizahi üslupla kaleme alınmıştır. Ancak Rıfat İlğaz'ın mizah anlayışı salt güldürüyü değil güldürürken düşündürmeyi, günlük hayattaki yanlışlık ve aksaklıkları protesto etmeyi, toplumun duygu ve düşüncelerine tercüman olarak vicdanlarında bir rahatlama oluşturabilmeyi ve onları doğru olana sevk etmeyi hedeflemiştir. Rıfat İlğaz'ın mizah anlayışını değerlendiren Tahir Alangu onun Aziz Nesin, Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944), Servet Muhtar Alus (1887-1952) gibi kendilerini halktan birer birey sayan halkçı mizah ustalarıyla birlikte "millî yeni bir mizah yolu"nu açtığını belirtmiştir.

Yazarın klasik roman anlatımıyla kaleme alınmış olan *Karadeniz'in Kıyıcığında* (1969), *Yıldız Karayel* (1981) ve *Sarı Yazma* (1976) adlı romanlarında otobiyografik yansımalar dikkat çekmektedir. Bu romanlarda Karadeniz'de yaşayan insanların geçim sıkıntısı, toprak sahibi olma arzusu ve bu durumun ortaya çıkardığı çatışmalar, deniz yoluyla yapılan kaçakçılık gibi konular trajik aşk hikâyeleri çerçevesinde ele alınmıştır. Eserlerin kurgusunda yer alan zaman, mekân, kişiler gibi unsurlarda yazarın hayatında yer eden öğretmenlik yıllarının işsiz kaldığı dönemin ve hastanelerde geçirdiği zamanın izleri görülmektedir. Sinemaya da uyarlanan *Karartma Geceleri* (1974)'nde toplumcu gerçekçi sanat anlayışını benimseyerek şiir kitabı yayımlayan bir öğretmenin yaşadığı zorluklar anlatılmaktadır. *Hababam Sınıfı* ise

yazarın parasız yatılı okul yıllarından esinlenerek yarattığı kahramanlar ve olaylardan oluşmaktadır. Yazar, kendisiyle yapılan söyleşilerde eğitim sistemini eleştirdiği bu romandaki kahramanların gerçek hayattaki belli kişilerin tiplmeleri olduğunu belirtmiştir.

Sanatında sosyal faydayı önceleyen yazar, ezilen ve haksızlığa uğrayan roman kahramanlarını yücelterek sosyal adaletsizlik, cahillik, gericilik gibi konular hakkında okurlarda duyarlılık yaratmaya çalışmıştır. Bu düşüncelerle çocuk edebiyatına da yönelen yazar, özgür, sorumluluk sahibi, haksızlık karşısında tepkisini ortaya koyan, çözüm odaklı ve çevresiyle işbirliğine açık bir neslin yetişmesini hedeflemiştir. 1970'lerin sonuna doğru kaleme aldığı *Apartıman Çocukları*, *Halime Kaptan*, *Cankurtaran Yılmaz*, *Kumdan Betona*, *Küçükçekmece Okyanusu* ve *Öksüz Cıvcıv* gibi çocuk romanlarında sevgi, kardeşlik, inanç, azim, cesaret gibi evrensel değerleri işlemiştir.

Rıfat Ilgaz'ın tiyatro oyunlarında da aynı sanat anlayışını benimsediği görülmektedir. *Abbas Yolagiden* (1967)'de halkı aydınlatma çabasında olan bir öğretmenin başından geçenleri konu edinen yazar, *Yokuş Yukarı* (1982) ile *Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra* (1986)'da anılarını kaleme almıştır. Eserlerinde sade, açık, anlaşılır ve akıcı bir dil kullanan yazar, sanatlı söyleyişten özellikle kaçınmıştır. Toplumcu gerçekçi sanat anlayışı içinde önemli bir yere sahip olan ve sonraki kuşaklar üzerinde büyük bir etki yaratan yazarın eserlerinden bazıları Yunanca, Almanca ve İngilizce olarak da yayımlanmıştır.

Rıfat Ilgaz'ın farklı türlerde yayımlanmış çok sayıda eserinden şiir kitapları şöyle sıralanabilir: Yayımlanmış ilk eseri olan *Yarenlik* (1943)'i *Sınıf* (1944), *Yaşadıkça* (1948), *Devam* (1953), *Üsküdar'da Sabah Oldu* (1954), *Suluk Soluğa* (1962) takip etmektedir. *Karakılçık* (1969) adlı kitabındaki şiirlerin bir kısmı şairin önceki şiir kitabı *Suluk Soluğa*'da, diğerleri *Türk Solu* dergisinde yayımladığı şiirlerden oluşmuştur. Sonraki yıllarda *Uzak Değil* (1971), *Güvercinim Uyur mu?* (1974), *Kulağımız Kirişte* (1983), *Bütün Şiirleri (1937-1983, Adam Yayınları; 1983, Çınar Yayınları)*, *Ocak Katırı Alagöz* (1987) yayımlanmıştır.

Hikâye kitaplarının ilki *Radarın Anahtarı* (1957)'dir. *Don Kişot İstanbul'da* (1957), *Palavra* adıyla 1972'de tekrar yayımlanmıştır. Daha sonra *Kesmeli Bunları* (1962), *Nerde O Eski Usturalar* (1962), *Saksağanın Kuyruğu* (1962), *Şevket Ustanın Kedisi* (1965), *Geçmişe Mazi* (1965), *Garibin Horozu* (1969), *Altın Ekicisi* (1972), *Tuh Sana* (1972), *Çatal Matal Kaç Çatal* (1972), *Bunadı Bu Adam* (1972), *Keş* (1972), *Al Atını* (1972), *Hababam Sınıfı Baskında* (1972), *Hababam Sınıfı Uyanıyor* (1972), *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* (1975), *Rüşvetin Alamancası* (1982), *Çalış Osman Çiftlik Senin* (1983), *Sosyal Kadınlar Partisi* (1983), *Şeker Kutusu* (1990), *Dördüncü Bölük* (1992) yayımlanmıştır.

İlk romanı *Hababam Sınıfı* 1957'de yayımlanan yazarın *Bizim Koğuş* (1959) adlı romanı 1973 yılındaki tekrar basımında *Pijamalılar* adıyla yayımlanmıştır. Daha sonra *Karadeniz'in Kıyıcığında* (1969), *Meşrutiyet Kiraathanesi* (1974), *Karartma Geceleri* (1974), *Sarı Yazma* (1976), *Yıldız Karayel* (1981), *Hababam Sınıfı İcraatın İçinde* (1987) adlı romanları yayımlanmıştır.

Yazarlık hayatında çocuk romanlarının ayrı bir yeri olan Ilgaz'ın bu türdeki eserleri ise şunlardır: *Halime Kaptan* (1972), *Kumdan Betona* (1976), *Bacaksız Kamyon Sürücüsü* (1977), *Öksüz Cıvcıv* (1979), *Cankurtaran Yılmaz* (1979), *Küçükçekmece Okyanusu* (1979), *Bacaksız Okulda* (1980), *Bacaksız Tatil Köyünde* (1980), *Bacaksız Sigara Kaçakçısı* (1980), *Bacaksız Paralı Atlet* (1980), *Apartıman Çocukları* (1984), *Hoca Nasrettin ve Çömezleri* (1984).

Rıfat Ilgaz'ın bir kısmı romanlarından uyarlanan oyunları ise *Karadeniz'in Kıyıcığında* (1965), *Hababam Sınıfı* (1967), *Abbas Yolagiden* (1967), *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* (1971), *Hababam Sınıfı Uyanıyor* (1972), *Hababam Sınıfı Baskında*

(1972), *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı*, *Hababam Sınıfı Baskında*, *Hababam Sınıfı Uyanıyor* (üç oyun 1981) şeklinde sıralanabilir.

Fıkra türünde *Nerde Kalmıştık* (1984) ve *Cart Curt* (1984) adlı eserleri bulunan yazarın anıları *Rıfat Ilgaz'ın Anı ve İzlenimleri* (1976), *Yokuş Yukarı* (1982), *Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra* (1986) adlarıyla kitaplaşmıştır.

Yazarın sinemaya uyarlanan eserleri ise şunlardır: *Hababam Sınıfı* (1975), Yönetmen: Ertem Eğilmez, Senaryo: Umur Bugay; *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* (1975), Yönetmen: Ertem Eğilmez, Senaryo: Rıfat Ilgaz; *Hababam Sınıf Taburu* (1975), Yönetmen: Hulki Saner, Senaryo: Rıfat Ilgaz; *Hababam Sınıfı Uyanıyor* (1976), Yönetmen: Ertem Eğilmez, Senaryo: Rıfat Ilgaz; *Hababam Sınıfı Tatilde* (1977), Yönetmen: Ertem Eğilmez, Senaryo: Rıfat Ilgaz; *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* (1978), Yönetmen: Kartal Tibet, Senaryo: Rıfat Ilgaz; *İbişko* (1980): Yönetmen: İhsan Yüce, Senaryo: İhsan Yüce; *Hababam Sınıfı Güle Güle* (1981), Yönetmen: Ertem Eğilmez: Senaryo: Rıfat Ilgaz; *Karartma Geceleri* (1990), Yönetmen: Yusuf Kurçenli; Senaryo: Yusuf Kurçenli.

Rıfat Ilgaz'ın bazı eserleri yurt dışında da yayımlanmıştır. Bu eserleri şöyle sıralanabilir: ΝΥΧΤΕΣ ΣΥΣΚΟΤΙΣΗΣ (Karartma Geceleri), (Çev. Panaiot Abacı), ΟΕΜΕΔΙΟ, 1992; Forth Company, (Çev. Damian Craft) Milet Publishing, İstanbul 2001; Der Dreikäsehoch und die Riesenmelone, (Bacaksız, Der Dreikäsehoch 1),) (Çev. Patrick Bartsch), Edition Orient, Berlin 2006; Der Dreikäsehoch auf der Polizeiwache, (Bacaksız, Der Dreikäsehoch 2) (Çev. Patrick Bartsch), Edition Orient, Berlin 2007; Der Dreikäsehoch in der Schule, (Bacaksız, Der Dreikäsehoch 3) (Çev. Patrick Bartsch), Edition Orient, Berlin 2008.

Nilüfer TANÇ

KAYNAKÇA

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA),

(30-18-1-2/104/17/4)

(30-18-1-2/117/51/18)

Milliyet, 19.01.1953.

BEZİRCİ, Asım, **Rıfat Ilgaz**, Çınar Yayınları, İstanbul 1992.

EREN, Ercan, **Rıfat Ilgaz'ın Eserlerinde Otobiyografik Yansımalar**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021.

HAZER, Gülsemin, "Rıfat Ilgaz", **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rifat-ilgaz> , erişim tarihi 03.09.2022.

HAZER, Gülsemin, "Rıfat Ilgaz'ın Romanları Üzerine Bir Değerlendirme", **Rıfat Ilgaz**, (ed. Sevgül Sönmez), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2011, s. 137-160.

HAZER, Gülsemin, **Rıfat Ilgaz'ın Romanları Üzerine Bir İnceleme**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2010.

KABACALI, Alpay, **Edebiyatımızın Koca Çınarı Rıfat Ilgaz**, Tüm Fuarçılık Yapım A.Ş., İstanbul 1993.

NECATİGİL, Behçet, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yayınları, İstanbul 1991.

ÖZTORUN, Hüseyin, **Şair Olarak Rıfat Ilgaz**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı (Yeni Türk Edebiyatı) Anabilim Dalı, Isparta 1997.

SAYDUR, Mehmet, **Dünden Bugüne Rıfat Ilgaz-Biz de Yaşadık**, Çınar Yayınları, İstanbul 1998.

TANYERİ, Kaan, **Rıfat Ilgaz'ın Şiirleri Üzerine Bir Araştırma**, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı) Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Programı Yüksek Lisans Tezi, 2018.

YILMAZ, Recai, "Cideli Rıfat Ilgaz", **Kastamonu Gazetesi**, 10 Temmuz 2019, Kastamonu Gazetesi Genel Ağ Sayfası, <http://www.kastamonugazetesi.com.tr/cideli-rifat-ilgaz/> (erişim tarihi: 01.11.2022).

Metindeki görsel 01.11.2022 tarihinde <http://www.kastamonugazetesi.com.tr/cideli-rifat-ilgaz/> adresinden alınmıştır.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmet-rifat-ilgaz-1911-1993/?pdf=5820> adresinden erişilmiştir